

A szexualitás jelentősége

Egy elterjedt és alaposan megindokolható felfogás szerint az éhség és a szerelem kormányozza a világot, más szóval az önfenntartási és a fajfenntartási ösztön. Hatékonyabban szólnak bele az ember, a történelem irányításába, mint az érvényesülési vágy vagy a tudat, amelyek pedig ugyancsak jelentős mozgatóerői az emberi történelemnek. Érthető tehát, hogy a szexuális magatartás formái és erkölcsi értékelése elemi erővel érdeklik és foglalkoztatják az emberek gondolkodását. Azon sem kell csodálkoznunk, hogy korunkban, az eddig soha nem tapasztalt mértékben felgyorsult ütemű tudományos, műszaki és társadalmi átalakulás sodrában ez a kérdés szinte világszerte erős hangsúlyt kapott, természetesen más előjellel és különböző felfogásban a kapitalista rendszerben és más vetületben a szocializmusban.

A mozgékony könyvkiadás, de különösen a tömegkommunikációs eszközök — a sajtó, a film, a rádió és a televízió — teret és időt összehangoló és kitágító hatására igen ellentétes tartalmú társadalmi jelenségekről tanúskodó információk kerülnek egyidejűleg az emberek tudatába. Ezek olykor nemcsak erősen meglepik, hanem szinte fel is kavargatják a különböző társadalmakban kialakult vagy éppen megmerevedett felfogásokat. Ezeknek a különböző előjelű értesüléseknek a hatására mód nyílik egészen ellentétes felfogások szembesítésére, valamint annak a kérdésnek a felvetésére, hogy mi hát a helyes állásfoglalás és gyakorlat.

Ez nem valami könnyű kérdés, mert az említett közlési eszközökből áradó, nem is egységes szellemű információtömeg nem képes egyhamar megváltoztatni a különböző, meglehetősen zárt nagyobb egységekben lejátszódó társadalomtörténeti fejlődés irányát, vagy éppen egységes, új szemléletet kialakítani, világközvéleményt formálni. Várható, hogy az átélt előzmények, a közösségi tudat vagy éppen a kollektív tudatalatti lerakódások még jóideig éreztetni fogják differenciáló hatásukat.

Amikor tehát azt a kérdést vetjük fel, hogy mi a szexualitás jelentősége életünkben, bizonyos megszorításokat kell tennünk. Azon kívül, hogy korunk emberére gondolunk, elsősorban a nagyjában hasonló körülmények között kialakult közép-európai társadalmak helyzetét kell szem előtt tartanunk. A közös gyökerű európai—amerikai kultúrkörön belül sem vonhatjuk ugyanis egy osztályba Skandináviát, az Egyesült Államokat vagy Franciaországot. De ebben az írásunkban még a szűkre szabott körön belül is azokra a társadalmi rétegekre irányítjuk elsősorban figyelmünket, amelyek nyitottabbak az új „koráramlatok“ felé, érzékenyebben reagálnak rájuk, s megvan bennük a rugalmasság és a tendencia a jobbnak felismert új elemek feldolgozására, befogadására s a szándék a fejlődésre. Ezt a réteget általában a nagyobb városokban, gazdasági és kulturális központokban vagy közelükben találhatjuk meg. A többé-kevésbé zárt etnikumú, fejlett és sajátos színezetű helyi hagyományokkal rendelkező települések, csoportok emberei viszonylag hosszabb ideig a régi, olykor szinte megmerevedett erkölcsi magatartást gyakorolják.

A szexualitás jelentőségének boncolgatásakor egyik központi feladatunk s egyben problémánk, hogy alaposan mérlegre kell tennünk, sőt át

kell értékelnünk azt a felfogást, amely társadalmunkban a *keresztény életszabályok* hatására alakult ki hosszú évszázadok során a szexualitás szerepével kapcsolatban. Ennek lényege az, hogy a nemiség alantas, az állattal azonos biológiai ösztönfunkció, amelyet csupán és kizárólagosan a „szent“ házasságon belül lejátszódó utódnemzés igazolhat és emelhet az emberhez méltó színvonalra. Ezért rögződött bele az európai—amerikai, kereszténység befolyásolta köztudatba az, hogy a szexuális kapcsolatnak, a nemi aktivitásnak kizárólag az egyházi formások által is „megszentelt“ házasságban élő házastársak között van létjogosultsága. E felfogás értelmében minden házasságon kívüli és a házasság ideje alatt másvalakivel folytatott szexuális kapcsolat paráznaság, vagyis bűn. Sőt, minthogy e beszűkült és beszűkítő felfogás szerint a szexuális aktivitás egyedüli funkciója az utódnemzés, paráznaságnak számít még a házastársak között lejátszódó szexuális interakció is, ha az tudatos „természetellenes“ fogamzásgátlással bonyolódik le. (Erről a szélsőséges felfogásról félreérthetetlenül tájékoztat VI. Pál pápa *Humanae vitae*... kezdetű enciklikája.)

Ez a felfogás vont glóriát a női — sőt a férfiúi — elvi önmegtartóztatás köré, s tulajdonítottatott akkora jelentőséget — különösen a nők — házasságkötés előtti érintetlenségének, „szüzességének“. E követelmény hatóerejével napjainkban is gyakran, sokszor szélsőségesen merev formában találkozunk. Egy 25 éves férfi ezt írja az egyik hetilapban megjelent levelében: „... Én vőlegény vagyok, és a gyermekeim leendő anyjától igen határozottan és kérlelhetetlenül megkívánom, hogy érintetlen legyen.“ Egy 23 éves férfi már erre a levélre válaszol, indulatosan: „Felháborított és elszomorított a 25 éves vőlegény leveléből idézett néhány sor... Vajon önmagával szemben is ilyen szigorú és következetes? Hiszen ön apja lesz »leendő gyermekeinek«. Nemcsak a feleség kezében van a gyermekek nevelése! Hazug, képmutató, álszent magatartás ez!“ A valóban kialakult kettős morálét igazolja és ítéli el egy 23 éves lány, amikor a „helytelen férfiszemléletről“ beszélve ezt írja: „Amíg a férfiak nagy százaléka megszámlálhatatlan kalanddal a háta mögött csakis »érintetlen« lányt akar feleségnek (megfeledkezve arról, hogy ők maguk hányat ostromoltak és eredményt elérve otthagytak), addig a szexuális egyenlőség meddő vitatéma marad.“

Van egy fiatal férfi ismerősöm, aki sorozatos erőszakos nemi közöslések miatt kiszabott börtönbüntetésének letöltése után fél évre „menyasszonya“ fényképével jött hozzám. Mikor megkockáztattam azt a kérdést, hogy vele milyen formában van szexuális kapcsolata, sértődötten kérdezte vissza, hogy talán csak nem gondolom, hogy feleségül venne egy lányt, aki nem szűz? Megdöbbenett ez a váratlan válasz, amely már nemcsak a kettős morálról tanúskodott nagyon beszédesen, hanem a női szüzesség élő társadalmi értékeléséből is félreérthetetlen ízelítőt adott. A nőtől még olyanok is megkívánják a házasságkötés előtti érintetlenséget, akiknek válogatás és erkölcsi skrupulus nélkül volt szexuális viszonyuk több vagy éppen sok lánnyal, mit sem törődve azzal, hogy önző magatartásukkal lényegesen csökkentik azok „árfolyamát“ a férjet kereső lányok piacán.

Az évszázados egyházi követelmény ilyen torzult formában még itt él közöttünk, jelenlétével, hatásával számolnunk kell.

Egy másik erősen ható s éppen ezért figyelmen kívül nem hagyható tény az, hogy társadalmunkban hosszú ideig olyan nézet uralkodott a nők szexuális „gyönyörözéséről“, amely jelentősen hozzájárult a „kettős morál“ társadalmi elfogadtatásához. E nézet összetevői: a férfi számára erősen feszítő, készítő, keresésre, szexuális kapcsolatra ösztönző erőt jelent az érett spermák felhalmozódása, s a férfi szexuális feszültségét csak a spermatömegektől való megszabadulás, valamint az ezzel együtt járó intenzív nemi gyönyörözés, az úgynevezett orgazmus átélése csökkenti, illetőleg szünteti meg átmenetileg. A szexuális kapcsolat keresése újra jelentkezik, mielőtt a férfi szervezete ismét telítődött. Ezzel szemben még anatómiai vizsgálatok is hozzájárultak annak a felfogásnak az elterjedéséhez, mely szerint a nőnek nincs is ilyen szexuális kéjéző szerve, mert — s ez valóban tény — a női hüvely és egyéb belső női nemi szervek nincsenek is olyan idegvégződésekkel behálózva, amelyeknek funkciója a nemi gyönyör kiváltása volna, s így *a nő képtelen az orgazmus átélésére*. Csak meglehetősen friss vizsgálatok — lásd a Kinsey-Reportot — bizonyították be tudományosan, hogy a nők igenis képesek a szexuális orgazmus átélésére, csak hogy ez náluk lassabban, nehezebben következik be, mert fizikailag nehezebben váltható ki, mint a férfié. Kiegészítő anatómiai vizsgálatok is igazolták később, hogy a nőknek is gazdag kéjézői, orgazmuskiváltó apparátusuk van, csak hogy ez, illetőleg ennek részei egészen másutt helyezkednek el, mint sokáig gondolták. Igenis vannak a nőnek az orgazmus kiváltásában jelentős szerepet játszó szervi készülékei, izomkötegei, főleg pedig pszichikus képességei, melyek teljes értékű szexuális gyönyörözést, magas szinten kielégítő „orgazmusélményt“ válthatnak ki benne.

E felfedezések hatására csak fokozódott a mai nőknek az az igényük, hogy ők is átéljék az orgazmust. Ezt a törekvést a párhuzamosan ható női emancipáció társadalmi vívmányai is erősítették. Korunk fejlett kultúrájú társadalmában ma már teljesen elismert a nők orgazmushoz való joga, ami természetesen jelentősen felemelte szexuális életük pszichikus élményszükségletének a színvonalát. Azt jelenti ez, hogy korunkban már teljesen elfogadott az a nézet, hogy a nő szexuális apparátusa, nemi aktivitása — a fogamzás és gyermekszülés biológiai funkcióján túl — számára is jelentős pozitív pszichikus erőforrás, s neki is éppen úgy joga van a szexuális élet szépségeinek átéléséhez, mint a férfinak.

Meglehetősen forradalmi mozzanat ez az ember szexuális életének értelmezésében, amely erősen hozzájárult ahhoz a felfogáshoz, hogy a szexualitás egyáltalában nem egyetlen funkciót (fogamzást, utódnemzést) betöltő szektora az ember életének, hanem — éppen az állati szexualitástól lényegesen különböző, gazdag érzelmi, erotikus színezete, értékei miatt — az utódnemzéstől teljesen elszakadt, az interperszonális kapcsolatok minőségének fokozására alkalmas egyéb funkciói is vannak. E felfogás gazdag következményeinek figyelmen kívül hagyása korszerű erkölcsi normarendszerünk kialakításában okatlan melléfogás volna.

*

Korunk emberének szexuális életét elemezve meg kell még említenünk egy harmadik fontos tényezőt is. Tudomásul kell vennünk társadalmunk két párhuzamosan, de ellentétes irányban ható jelenségét, mert köl-

csönhatásuk erősen színezi problémánkat. A mai fiatalok biológiai érése-
nek folyamata jelentősen meggyorsult, vagyis az ivarérésen, a pubertáson
több évvel korábban esnek át, mint ezelőtt. Ez a sok összetevő követke-
ztében előálló jelenség *akceleráció* néven ismeretes. Ugyanakkor a hosszú
ideig tartó tanulás, képzés, az emberekkel szemben támasztott fokozot-
tabb társadalmi követelmények következtében a társadalmi érettség, a
felnőtség, a házasságkötéshez szükséges társadalmi-gazdasági függetlenné
válás ideje jelentős mértékben kitolódott. Ezeknek az egyidejűleg ható,
ellentétes előjelű jelenségeknek eredője az, hogy nagyon meghosszabb-
dik az az életszakasz, amelyben a fiatalok már észlelik magukon a szexuá-
lis ösztönsszükséglet jelentkezését, de a társadalmi viszonyok, feltételek,
követelmények összjátéka miatt még nem köthetik meg azt a fajta
férfi—nő kapcsolatot, amely — az ismertetett felfogás szerint — egyedüli
engedélyezett formája a szexuális életnek, vagyis nem köthetnek házassá-
got. Tegyük hozzá mindjárt: nagyon jó, hogy olyan gyerekfejjel, ami-
lyennel biológiailag, szexuálisan megérnek, nem is köthetnek, mert ez
tömerdek társadalmi bonyodalomnak, egyéni és interperszonális pszichi-
kus sérülésnek lenne fölösleges okozója.

A nemi érés és a házasságkötés közötti idő meghosszabbodása követ-
keztében természetesen vetődik fel a kérdés: a szexuális szükséglet ki-
elégítésének, a szexuális feszültség csökkentésének milyen megfelelő ke-
reket biztosítson korunk társadalma, erkölcsi normarendszere. Még csak
élezi a problémát, hogy — a már említett tömegkommunikációs eszközök
révén — rengeteg szexualitást fokozó, fantáziát izgató kép- és szöveg-
anyag válik hovatovább mindenki számára hozzáférhetővé.

Mindehhez vegyük még hozzá a következő adalékot, amely — azt
hiszem — mindenkit elgondolkoztat. Általános és különösen értelmi fej-
lettség szempontjából az állatok közül a csimpánz áll hozzánk a legköze-
lebb. A csimpánz kétéves kora körül eléri értelmi, „szellemi“ színvonalá-
nak csúcását. Ezen túl gyakorlatilag már nem tanul, mert mindent megta-
nult, amire életvitele szempontjából szüksége van. Az ivarérés viszont
ezután csak mintegy hat évvel később kerül sorra életében. Az ember ese-
tében lényegében fordított a helyzet. Az ivarérés után még legalább hat
évre van szüksége az embernek ahhoz, hogy értelmileg, társadalmi szem-
pontból is éretté, igazi felnőtté válják. A szükséges tapasztalat és gondol-
kodásbeli kontroll hiányában, a jelentkező szexuális ösztön sarkantyúzá-
sára pedig mennyi meg gondolatlanúságot követhet el az ember, aminek
aztán rengeteg káros következménye lehet.

*

Ezt a veszélylehetőséget már nagyon régen észrevette az ember,
mégpedig a legkülönbözőbb kultúrákban, amelyek eljutottak a fejlődés
valamelyik magasabb lépcsőjére. Szociológusok kiderítették, hogy minden
fejlett kultúrában vannak a szexuális tevékenységet szabályozó normák,
követelmények, s ezek között mindig szerepel valamiféle részleges, idő-
höz, körülményekhez kötött *absztinencia*, vagyis a nemi tevékenységtől
való tartózkodás előírása. Így egyáltalában nem meglepő, hogy a világ
népmeseirodalmában mindenütt találunk utalásokat arra, hogy a király-
finak vagy a szegénylegény legkisebb fiának nehéz *próbatételen* kell át-
esnie azért, hogy a királylány kezét elnyerhesse. A népmese szimbolikus

nyelvén azt jelenti ez, hogy erőssé, önállóvá, biológiailag és társadalmilag fejletté kell válnia, hogy megkezdhesse a szerelmet, a szexualitást is magába foglaló önálló, felelős „házaséletet“, hogy egy társadalmi alapsejt, a család irányítója, fenntartója lehessen. Arról is tudunk, hogy a legfejlettebb indián törzsekben erősen próbára tevő feladatokat kellett elvégezniük a fiataloknak, mielőtt megengedték volna nekik a szexuális életet, a családalapítást. De a legnehezebb, az egész embert kívánó sportágakban is — ilyen például az öttusa — előírják a teljes biológiai érettségig, vagyis a huszadik életév körüli időig tartó szexuális absztinenciát, mert a szervezet csak így képes világviszonylatban versenyképesen kifejlődni a sokoldalú feladatok elvégzésére. S vajon ártalmára lehet-e ez a követelmény bármely más pályán forgolódo embereknek?

Ezeknek a meggondolásoknak, sok tudományos felmérő vizsgálati eredmény áttanulmányozásának és saját pszichopedagógiai gyakorlatban szerzett tapasztalatomnak summájaként alakult ki bennem a meggyőződés: a fejlődni vágyó társadalom akkor cselekszik helyesen, ha fiataljainak azt ajánlja, hogy a teljes biológiai és az ezzel nagyjából egybeeső viszonylagos társadalmi érettség idejéig, viszonyaink között úgy a 18—19. életévig, tartózkodjanak a szexuális élettől. A túl korai szexuális kapcsolatnak ugyanis nagy a veszélye, sok a problémaszülő mozzanata. A fejlődő szervezet biológiai funkcióinak megerőltetése, a meggondolatlanul történő fogamzások, esetleg szülések nemcsak biológiailag, hanem pszichikusan is nagy megterhelést jelentenek a fiataloknak. Sok esetben negatívan befolyásolják egész későbbi szexuális, családi életüket, nem is beszélve a kellemetlen és olykor súlyos következményekkel járó betegségekről. De különösen nagy veszélyt jelent a túl korán, megfelelő ítélőképesség és felelősség nélkül megkezdett szexuális érintkezés a *személyiségfejlődésre*. Ha az erős szexuális ösztön, mintegy mágnesként, magához ragadja a fiatalok érdeklődését, ez menthetetlenül személyiségük beszűküléséhez vezet, akadályokat gördítve sokoldalú és harmonikus személyiségfejlődésük elé.

E negatívumokkal ellentétben semmiféle vizsgálat és tapasztalat nem erősítette meg azt a felfogást, hogy — egészséges, sokoldalúan foglalkoztató életvitel és gazdagon kifejlesztett érdeklődés esetében — bármiféle biológiai vagy pszichikus károsodás érné a szervezetet a szexuális tevékenységnek a teljes biológiai érés utáni szakaszra való elhalasztásából. Ez persze nem jelenti azt, hogy a kétnemű fiatalság között ne alakuljanak ki szoros és intim baráti és érzelmi, sőt szerelmi kapcsolatok. De éppen az érzelmi fejlődés, az *érzelmi önnevelés* és gazdag személyiségfejlődés biztosítása céljából nagyon fontos, hogy a másik emberhez fűződő érzelmi szálak megfelelően megerősödhessenek, differenciálódhassanak. A pozitív, bizonyos mértékig „erotizált“ együttléteknek nem kell „nyomban“ szexuális kapcsolatba torkoltniuk.

Ma már kétségtelenül bebizonyított tény, hogy a korai terhesség-megszakítások sok — nem kívánatos! — koraszüléshez, meddőséghez, a szexuális apparátus súlyos sérüléseihez vezetnek. Ezek elkerülése sok türelmet, akarat- és jellemedző önmegtartóztatást megér.

Ugyanakkor azonban, amikor jóakarattal javasoljuk fiataljainknak a teljes biológiai érettség és legalább a viszonylagos társadalmi érettség előtti szexuális élet mellőzését, úgy érzem, nincs elégséges biológiai és erkölcsi alapunk ahhoz, hogy — régi, elavult társadalmi, erkölcsi hagyományokhoz kritikátlanul ragaszkodva — csupán a házasságon belül tart-suk megengedhetőnek, vagyis „erkölcsösnek“ a szexuális életet.

A teljes jogú, „felnőttnek“ minősített állampolgároktól, akiknek nagy része az iskolákban is megszerezte az „érettségi“ bizonyítványt, akik katonakötelesek, a jog előtt a felnőttekkel azonos elbírálás alá esnek, szabadon, szüleik beleegyezése nélkül házasodhatnak, vállalhatnak munkát, és semmiféle egyéb korlátozás alá nem esnek: éppen a szexuális kapcsolatok terén volnának kötelezhetőek arra az életformára, amelyet a gyermekek esetében egészen természetesnek, a serdülők, a „teenagerek“ esetében pedig egyéni és társadalmi szempontból is hasznosnak tartunk? Mint ahogy az étrendnek, a társadalmi feladatok vállalásának is megvan a maga egészséges „menetrendje“ — mert például a csecsemőnek anyatej helyett ki ad rántott sertésszeletet vagy kolozsvári káposztát, s ki kíván manapság gyermektől felnőttnek való fizikai munkát, megerőltetést? —, éppen úgy a szexuális életnek is megvan a maga menetrendje. S vajon nem igazolódott-e az állattenyésztőknek az az elmélete, hogy a tenyésztés-be csak a biológiailag teljesen kifejlődött állatpéldányokat szabad bevonni, vagyis meg kell várni náluk a teljes biológiai, az úgynevezett „tenyészérettséget“? De ez a menetrend ma már nem utalhatja kötelezően és kizárólagosan a jelentősen kitolódott házasságkötés utáni időre, a házasság keretébe a szexuális életet.

Annál kevésbé, mert sokoldalúan bebizonyosodott: az emberi szexualitás lényegesen különbözik az állattitól, summásan abban, hogy az emberé nem egyfunkciós, hanem *többfunkciós* vagy még inkább *sokfunkciós tevékenység*. S éppen az emberi szexualitás *polifunkcionalitása* teszi a nemi aktivitást, a szexuális kapcsolatot olyan nagy jelentőségűvé korunk emberének életében. A teljes, egészséges személység kibontakozásához szervesen hozzátartozik a rendszeres és színvonalas szexuális élet is, s nem kívánatos, hogy fölösleges tabuk és áligazságok hálózatával neurotizáló tényezővé tegyük, vagy éppen megakadályozzuk.

*

A továbbiakban csupán *tézisszerűen* szeretnék kiemelni a szexualitás jelentőségének témaköréből néhány mozzanatot, problémát, mintegy jel-vezet velük a bennem évtizedek alatt kialakult felfogás kereteit.

Biológiailag kifejllett, társadalmilag érett emberek között az érzelmi-
leg is jól megalapozott, vállalt és akart rendszeres heteroszexuális kapcsola-
lat intenzitásban és tartósíthatásban *más élményhez alig hasonlítható po-
zítív érzéki-érzelmi ötvözet*. Egyidejűleg képes kielégíteni az összes ér-
zékszervek gyönyörigényét, a valakihez tartozás pszichikus élményszük-
ségletét, valamint az ember jelentős esztétikai és egyéb humanizált ér-
zelmi igényét.

Ilyen gazdag tartalmú élménykomplexus átélésének képességét senki sem hozza magával örökletes, biológiai ösztönanyagként. A helyes és ma-
gas színvonalú szexuális életet tehát *meg kell tanulni*, közös szándékkal

és türelemmel ki kell fejleszteni. Lényegében bármennyire intim és személyhez kötött aktivitás is a szexualitás, álszemérem nélkül kell és érdemes róla beszélni, s céltudatosan és nagy körültekintéssel kell megszervezni a fiatalság szexuális felvilágosítását, nevelését, mégpedig mindig az egész erkölcsi nevelés viszonylatában. Nem mondhatjuk, hogy az optimumot megközelítő szexuális nevelést bárhol a világban eddig sikerült volna kikísérletezni, megvalósítani. A jelenlegi kísérletek — például Skandináviában — még nem vezettek megnyugtató eredményhez. A régi, gátlásrendszereket kialakító felfogás pedig olyan neurotizáló eredményekhez és álszentelkedéshez, hazugságokhoz vezetett, hogy meg kell szabadulni tőle. A kényes és összetett probléma nyílt, jószándékú és tudományos szintű megközelítésétől várható a jelentős részletkérdések tisztázása s talán egy átfogó alapelv-rendszer, sőt a közvélemény fokozatos kialakítása is. A szexualitást *jelentőségének megfelelő* szerephez kell juttatnunk az emberiség életében.

Mint ahogy részben velük született idegrendszeri alkatuk, részben társadalmi tapasztalataik, képzettségük sajátosságai és szintje szerint az élet egyes szektoraiban különböző igényű embereket találunk, éppen így megtalálhatjuk a színvonaligény széles skáláját a szexuális élet területén is. Egyetlenegy magatartásra sem mondhatjuk kizárólagosan, hogy az a leghelyesebb vagy a leghelytelenebb. Ehelyett inkább ezt kell mondanunk: az a legfontosabb, hogy a szexuális életre szövetkezett partnerek egymás között tisztázzák szexuális igényeiket, életszemléletüket, s az *egyezettett* igényekkel összhangban igyekezzenek megvalósítani, kielégíteni szexuális szükségleteiket. A kölcsönös igények egyezése, az egymást kiegészítés a tartalmas és kielégítő szexuális élet egyik alapfeltétele. Ennek megfelelően az elvi szüzességtől kezdve a senki mást nem károsító, pusztán biológiai szükséglet kielégítéseként felfogott szexuális kapcsolatig egymástól lényegesen eltérő szexuális magatartások is elfogadhatók egyazon erkölcsi normarendszeren belül.

A szexuális élet engedélyezésének nem lehet egyetlen és döntő kritériuma a házasság. E nélkül is lehet nagyon erkölcsös a szexuális kapcsolat, mint ahogy házasságon belül is lehet erkölcstelen, kizsákmányoló, betegítő.

Helytelen és szűkmarkú felfogás, ha az „erkölcsös“ vagy „erkölcstelen“ jelzőt kizárólag a szexuális élet vonatkozásában használjuk. Hasonlóképpen helytelen kizárólag a szexuális hűség—hűtlenség alapján minősíteni a házasságokat, erre a területre kisajátítani a „házastársi hűtlenség“ sokkal tágabban értelmezendő fogalmát. Meggyőződésem, hogy minden házasságban rendkívüli összekötő energetizáló és felemelő erő a jól kialakított, igény szerinti szexuális kapcsolat, de helytelen magatartás volna eltúlozni, vagy éppen kizárólagos döntőerővel felruházni, szinte fetiszizálni a házastársak közötti szexuális kapcsolatot a házasság minőségének, erkölcsi értékének megítélésében. Sok egyéb tényezőt is figyelembe kell venni a házastársi viszony erkölcsi értékelésekor. Egy brutális, gonosz, hazug házastárs magatartása szexuális hűség esetén is erkölcstelen. A monogám és poligám hajlam és gyakorlat a házasságon belül mindig az egyes konkrét eset teljes rendszerébe helyezendő el, s csak ebben az összefüggésben értelmezhető és értékelhető.

A szexuális önkielégülés *maszturbáció*, *onánia* néven ismeretes formája nem esik erkölcsi megítélés alá. Olyan könnyen és olyan súlyos megbetegedések oka sem lehet, mint régebben gondolták vagy hirdették. Csak hosszú időre állandósult és túlzott gyakorlása lehet — kizárólag idegrendszeri alapon — ártalmas. A kérdésnek döntő jelentőséget tulajdonítani helytelen és káros.

A szexuális élet egész komplexumát minden társadalomban minél több egyén boldogságának, harmonikus személyiségfejlődésének, valamint a társadalom érdekeinek szemmel tartásával, az illetékes tudományágak legkorszerűbb eredményeinek felhasználásával kell megoldani, hogy azt a helyet foglalhassa el életünkben, amely valóban megilleti. De ahhoz, hogy a szexualitás vitathatatlanul emberi szinten valósulhasson meg — az elmondottakon innen és túl —, korszerű etikus szemléleti alapra, általános érvényű követelménymínimumra van szükség. Ennek pedig lényege, magva a szexuális kapcsolatban lévők egymás iránti kölcsönös és feltétlen felelősségérzése és vállalása. E nélkül a szexualitás semmiképpen sem válhatik el az állati színvonalától, nem emelkedhet annyira föléje, hogy már sajátos emberi tartalomnak tekinthessük. Nincs, nem lehet a szexualitásnak olyan engedélyezett formája, amely nélkülözhetné az egymásért, valamint a szexuális kapcsolatból eredő minden következményért a közös felelősségvállalást.

A másik követelmény már nem egészen ilyen kategorikus, de hasonlóan fontos. Ez pedig azoknak az érzelmi-szerelmi harmonikusoknak a megléte, a szexualitásba olvadása, amelyek döntő szerepet játszanak abban, hogy a biológiai, fajfenntartó funkciókat hordozó állati szexualitás az egymással fogalmi rendszerben kommunikáló, tudatos és céltudatos emberek — homo sapiensek — sajátos, önmagukhoz méltó kulturális termékévé, totális kapcsolatteremtő biopszichológiai tényezővé váljék. Csak sajnálnunk lehet azokat az embereket, akik azt hirdetik, hogy a szexualitást „meg kell szabadítani“ minden érzelmi, vagyis az ember nyugalmát, harmóniáját megzavaró, felforgató indulatjellegű szerelmi érzéstől. Valljuk, hogy a szexualitás a maga hasonlíthatatlan gyönyörűségét csak a szerelmi érzéssel ötvözve teljesítheti ki igazán, s válhatik két ember egymást szárnyaltató erőforrásává.

ZÖRGŐ BENJÁMIN

A szerelemről — a pszichológia nyelvén

Tudományos fogalomrendszerben fejtegetni a szerelem kérdéseit: valódi barbárság. A szerelem csak a művészet és a költészet eszközeivel közelíthető meg. Ez volt egyik felebarátom véleménye, amikor ennek az írásnak a gondolatáról értesült. Szakmai kompetenciájának és jószándékának szilárd hitében a gondolat sürgős feladását ajánlotta.

Valóban, az időt idővel, a teret térrel, a súlyt súllyal mérjük a legközvetlenebbül. Hasonlóképpen az érzelmeket, az érzelmeink feszültségét, áradását, magával ragadó erejét is a legközvetlenebbül és talán a leghatékonyabban ugyancsak érzel-